

Teorien om socialisme og kapitalisme

Af Hans-Hermann Hoppe

På dansk ved Thomas Jon Jensen

Uddrag fra kapitel 1 og 2,
“Introduction” og “Property, Contract,
Aggression, Capitalism, Socialism” i
*The Theory of Socialism and
Capitalism*. (Auburn, Ala.:Mises
Institute og Norwell, Mass.: Kluwer
Academy Publishers 2010)

© 2010 by the Ludwig von Mises
Institute and published under the
Creative Commons Attribution
License 3.0

Kapitel 1

Introduktion

Den følgende analyse af økonomien, politikken og moralen under socialisme og kapitalisme er en systematisk afhandling om politisk teori. Omfanget er interdisciplinært og vil behandle de centrale problemer ved politisk økonomi og politisk filosofi: Hvordan skal vi indrette samfundet for at fremme produktionen af velstand og udrydde fattigdom, og hvordan arrangerer vi os så det foregår på retfærdig vis.

Men undervejs vil jeg også berøre og belyse sociale og politiske problemer i mere snæver betydning. Det er nemlig et vigtigt mål med afhandlingen at udvikle og forklare begreber og argumentatoriske redskaber, både økonomiske og moralske, som er nødvendige for at analysere og evaluere et hvilket som helst empirisk socialt eller økonomisk system; og for at forstå eller påskønne processer vedrørende socialt fremskridt og for at forklare eller fortolke ligheder og forskelle i de sociale strukturer imellem to eller flere samfund.

Afhandlingen bør gøre det klart, at kun via en teori, økonomisk eller moralsk, som ikke er afledt af erfaring men som tager udgangspunkt i et logisk uimodsigeligt udsagn (noget der adskiller sig fra et 'arbitrært, postuleret axiom') og som rent deduktivt (måske kan der i tillæg benyttes eksplicitte empiriske

og empirisk verificérbare antagelser) der fører til resultater som i sig selv er uimodsigelige (og derfor ikke kræver empirisk efterprøvelse), vil det blive muligt at indrette eller forstå et i øvrigt kaotisk, overdrevent kompliceret arrangement af uforbundne, isolerede fakta eller meninger om den sociale virkelighed og danne et sandt, sammenhængende økonomisk eller moralsk system af begreber. Forhåbentligt vil det blive vist at uden en sådan teori, kan politisk økonomi og filosofi ikke betragtes som andet end famlen i mørket, der, i bedste fald, kan føre til arbitrære meninger om, hvad der måtte have forårsaget dette eller hint, eller hvad der er bedre eller værre end noget andet. Meninger, hvorefter man kan sige at den ene kan være lige så god som den anden (det vil sige ingen af dem kan forsvares i nogen stringent forstand overhovedet).

I særdeleshed vil en teori om ejendom og ejendomsret blive udviklet. Jeg vil vise at socialisme, som på ingen måde er 'opfundet' af det 19. århundredes marxisme, men er meget ældre, må forstås som institutionaliseret indgreb på eller aggression overfor privat ejendom og private krav på ejendom. På den anden side er kapitalisme et socialt system eksplicit baseret på anerkendelse af privat ejendom og af ikke-aggressiv, kontraktligt bytte mellem private indehavere af ejendom. Dette indebærer, som det vil fremgå i løbet af denne afhandling, troen på at der derfor må være forskellige typer og grader af socialisme og kapitalisme; det vil sige varierende grader af respekt eller mangel på samme i forhold til privat ejendomsret. Samfund er ikke enten socialistiske eller kapitalistiske. Faktisk er alle nuværende samfund til en vis grad socialistiske. (Selv USA, afgjort et samfund der er forholdsmeæssigt mere kapitalistisk end

6 Introduktion

de fleste andre, er som det vil fremgå, forbløffende socialistisk og i gradvist tiltagende omfang.)

Et formål er således at vise at graden af socialisme, det vil sige graden af indgriben overfor ejendomsrettigheder i et givent land, har betydning for dets overordnede velstand. Jo mere socialistisk landet er, desto mere forstyrret er den proces der skaber ny og vedligeholder eksisterende velstand og desto

fattigere vil landet forblive eller blive.¹ Det faktum at USA, i det store hele, er rigere end Vesteuropa og Vesttyskland meget rigere end Østtyskland forklares af den mindre grad af

¹ For at undgå misforståelser fra starten: Den tese der præsenteres her er at ethvert samfunds overordnede velstand vil stige relativt mere end det ellers ville have gjort, hvis den overordnede grad af socialisme reduceres og vice versa. USAs befolkning for eksempel, ville forbedre deres levestandard (mere end ellers) hvis de indrettede sig med mere kapitalisme, det samme ville Tyskland osv. Det er en noget anden opgave at forklare forskellige samfunds indbyrdes position (i forhold til velstand) til et givent tidspunkt fordi alt andet netop ikke er lige, og andre ting udover graden af socialisme naturligvis også har betydning for et lands velstand. Ethvert samfund er rigt eller fattigt ikke bare i kraft af nutiden men også på grund af tidligere forhold - fordi vore forfædre har akkumuleret eller destrueret kapital. Så man kan sagtens se et samfund der nu er mere kapitalistisk være markant fattigere end et mere socialistisk land. Det samme, kun tilsyneladende paradoksale resultat kan opstå fordi samfund kan adskille sig, og det gør de faktisk, med hensyn til andre tidligere eller nuværende faktorer der har betydning for produktionen af velstand. Der kan være, og er, forskelle i arbejdsmoral og almen verdensanskuelse og vaner mellem forskellige samfund og disse kan spille, og spiller, en rolle for forskelle og ligheder i produktionen af velstand i samfund der ligner eller adskiller sig fra hinanden med hensyn til den nuværende grad af socialisme. Derfor vil den mest enkle og bedste måde at illustrere tesens validitet, at graden af socialisme er omvendt proportional med et samfunds velstand i enhver sammenlignende social analyse, være en sammenligning af samfund der kun adskiller sig med hensyn til graden af socialisme, men har næsten samme historie og psyko-soziale karakteristika for befolkningen, sådan som eksempelvis Vest- og Østtyskland. I dette tilfælde viser den forudsagte effekt sig på dramatisk vis, som det vil blive beskrevet i det følgende.

8 Introduktion

socialisme, ligesom Schweiz er mere velstående end Østrig og England, det 19. århundredes rigeste land, nu er at betragte som et underudviklet land.

Men vi vil ikke kun beskæftige os med overordnet velstand eller med den økonomiske del af problemet alene. Når vi analyserer forskellige typer af socialisme, for hvilke der foreligger virkelige, historiske eksempler (der ganske vist meget ofte kaldes noget andet, mere tillidsvækkende²), er det vigtigt at forklare hvorfor og hvordan, *enhver* indgriben, stor eller lille, her eller der, medfører en bestemt forstyrrende indflydelse på den sociale struktur; en indflydelse der, for en overfladisk, teoretisk utrænet observatør, blændet af umiddelbart 'positive' konsekvenser, kan være vanskelig at opfatte. Ikke desto mindre så er denne negative indflydelse til stede og vil med en vis forsinkelse være årsag til flere og alvorligere problemer for det sociale liv end de problemer man oprindeligt søgte at løse ved sin indgriben. Således for eksempel de meget synlige, positive effekter af socialistisk politik i form af 'billige fødevarer', 'lav husleje', 'gratis' det ene og 'gratis' det andet. De er ikke bare positive ting der hænger frit i luften, uden forbindelse med alt andet, men er fænomener der på en eller anden måde skal betales for: For eksempel i form af færre og dårligere kvalitet af fødevarer, boligmangel, forfald og slum, køer og korruption og videre lavere levestandard, nedsat kapital-dannelse og/eller øget tæring

² Tilfældigvis kaldes 'socialisme' 'liberalisme' i USA og den amerikanske socialist eller socialdemokrat, der betegner sig selv som 'liberal' kan i almindelighed ikke fordrage at blive kaldt 'socialist'.

på eksisterende kapital. Ydermere er der en mindre iøjnefaldende komponent, men altid fremført som et 'positivt' faktum, nemlig en større solidaritetsfølelse imellem mennesker, tillægningen af mere værdi til sådan noget som familie, slægtninge eller venner blandt østtyskere sammenlignet med de mere 'individualistiske', egoistiske vesttyskere; dette er imidlertid ikke et simpelt, isoleret, ikke-analyserbart faktum. Sådanne følelser er en følge af et socialt system præget af konstant mangel og konstant undertrykkelse af muligheder for at forbedre ens situation via egen indsats. I Østtyskland måtte man, for at udføre de simpleste opgaver, for eksempel husreparationer, der i andre lande ikke ville kræve mere end et telefonopkald, forlade sig på personlige kontakter (sammenlignet med mere upersonlige forretningskontakter) og hvor ens sociale liv er under konstant observation af 'samfundet', er man tvunget til at ty til private kontakter.

Analyseret i nogen detaljegrad har vi følgende forstyrrende effekter: 1) traditionel marxistisk politik med nationalisering eller socialisering af produktionsmidlerne, eller nærmere ekspropriering af private ejere af produktionsmidler; 2) revisionistisk, socialdemokratisk politik med egalitær omfordeling af indkomst; 3) konservativ politik med forsøg på at opretholde status quo gennem økonomisk og adfærdsmæssig regulering og priskontrol; 4) teknokratisk indstillet system af pragmatisk, social og økonomisk nævenyttig indgriben, område efter område, lidt efter lidt.

Disse typer af politik, som vi vil behandle en efter en, er ikke komplet homogene og de udelukker ikke hinanden gensidigt.

10 Introduktion

Hver af planerne kan gennemføres i mere eller mindre udtalt grad, der er forskellige måder at gribe tingene an på og de kan i et vist omfang kombineres. Faktisk er ethvert givent samfund en blanding af dem alle, som et resultat af diverse politiske kræfter som gennem tiden har vekslet i styrke og indflydelse. Grunden til at analysere dem separat (udover den oplagte at ikke alt kan diskuteres samtidigt) er at de udgør politiske planer der er knyttet til forskellige sociale grupper, bevægelser, partier og så videre, og at hver af disse politiske planer påvirker den overordnede velstand på forskellig vis.

Endvidere vil socialisme på ingen måde blive analyseret alene fra en økonomisk synsvinkel. Selvfølgelig har socialisme, især den marxistiske eller såkaldt 'videnskabelige' variant, altid foregivet at være en økonomisk overlegen måde at organisere samfundet på (udover alle de øvrige påståede dyder) sammenlignet med det såkaldte produktionsanarki under kapitalisme³. Men socialisme bryder ikke sammen når først det er vist at det modsatte er sandt; at den medfører fattigdom og ikke velstand. Ganske vist mister den en del af sin tiltrækningskraft for de fleste, når først dét er indset. Alligevel har den ikke nået sit argumentatoriske endeligt så længe den kan påstå at, uafhængigt af eventuel økonomisk (u)formåen, så repræsenterer den en højere moral, er mere retfærdig, og hviler på et etisk overlegent fundament.

³ Husk på de gentagne proklamationer under den tidlige sovjet-russiske kommunisme, i perioden frem til Khrushchev, om at man snart ville overgå den kapitalistiske verden økonomisk.

Forhåbentlig vil denne afhandling, gennem en nøje analyse af teorien om ejerskab der ligger implicit i de forskellige versioner af socialisme, vise at intet kunne være fjernere fra sandheden. Det vil fremgå at den teori om ejerskab der ligger implicit i socialisme ikke engang består den første afgørende test (en nødvendig men ikke tilstrækkelig forudsætning) der kræves af regler for menneskelig adfærd som anses for moralsk forsvarlig. Denne test, som formuleret i den såkaldt gyldne lov eller tilsvarende i Kants kategoriske påbud, kræver at for at en lov kan være retfærdig, må den gælde generelt for alle på den samme måde. Loven eller reglen kan ikke specificere forskellige rettigheder eller påbud for forskellige kategorier af mennesker (en for de rødhårede og en for andre, eller en for kvinder og en anden for mænd) eftersom en sådan særlov, naturligvis, aldrig, ikke engang i princippet, kunne accepteres som en retfærdig lov af alle. Særlove af typen 'Jeg kan slå dig, men du må ikke slå mig', er som det vil fremgå af afhandlingen, ikke desto mindre, grundlaget for alle former for praktiseret socialisme. Ikke bare økonomisk, men også inden for det moralske domæne er socialisme en skidt måde at organisere samfundet på. Endnu engang, på trods af sit dårlige ry, er kapitalismen, som et socialt system solidt funderet på anerkendelse af privat ejendomsret og kontraktlige aftaler, den klare vinder. Det vil fremgå at den teori om ejendomsret der er iboende kapitalisme ikke bare består den første test om at være universelt gyldig, men viser sig også at være den logiske forudsætning (*die Bedingung der Möglichkeit*) for enhver argumentatorisk retfærdiggørelse: Den som argumenter for *noget som helst*, og særligt for visse normer som retfærdige, må, i det mindste implicit, forudantage validiteten af normer om ejendom der ligger implicit i kapitalismen. At benægte deres

12 Introduktion

validitet som normer for universel anerkendelse og samtidigt argumentere for socialisme er således en selvmodsigelse.

Genskabelsen af moralske normer for privat ejendomsret og retfærdiggørelsen af etikken bag den, fører således til en reevaluering af socialisme og, som det viser sig, den institution vi kalder 'staten', afhængig som den er, af beskatning og tvungen medlemskab (statsborgerskab), er legemliggørelsen af de socialistiske ideer om ejendom. Uden noget solidt økonomisk eller moralsk grundlag for deres eksistens er socialisme og staten reduceret til, og vil blive forklaret som, fænomener der blot har socio-psykologisk relevans.

Anført af disse overvejelser vil diskussionen endelig vende tilbage til økonomi. De afsluttende kapitler opbygger forklaringen på mekanismerne i et rent kapitalistisk socialt system som det moralske og økonomisk nødvendige alternativ til socialisme. Mere specifikt vil de blive helliget en analyse af, hvordan et socialt system baseret på etikken for privat ejendom ville forholde sig til problemet med monopoler og produktionen og de såkaldt offentlige goder, og især med produktionen af sikkerhed, det vil sige politi og retsvæsen. Der vil blive argumenteret for, i modsætning til megen økonomisk litteratur om monopoler og offentlige goder, at intet af disse problemer ville eksistere, eller hvis de gjorde, ville de ikke udgøre i nogen væsentlig betydning, et bevis på en fejl i et rent markedsbaseret system. Et kapitalistisk system vil snarere altid, uden undtagelse og nødvendigvis, sørge på mest effektiv vis for de mest påtrængende behov for frivillige forbrugere, herunder opgaverne vedrørende politi og retsvæsen. Når denne forklaring

er tilendebragt, vil argumentationen være i mål og nedrivningen af socialismens intellektuelle troværdighed, moralsk og økonomisk fuldbragt.

Kapitel 2

Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

Før vi kaster os over den mere spændende analyse af diverse politiske planer set fra en økonomisk teoretisk og politisk filosofisk synsvinkel, er det afgørende at introducere og forklare de basale begreber der finder anvendelse i analysen. Faktisk er begreberne i dette kapitel - begreberne ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme og socialisme - så grundlæggende, så fundamentale at man ikke kan undgå at benytte dem, skønt det nogen gange kun er indirekte. Uheldigvis, på trods af, at man er nødt til at benytte disse begreber når man vil analysere menneskers handlinger (*human action*) eller relationer mellem mennesker, så er dette ikke ensbetydende med, at alle har en præcis forståelse af begreberne. Snarere tværtimod, kan det forekomme.

Fordi begrebet *ejendom*, for eksempel, er så basalt at alle lader til at have en umiddelbar forståelse af det, så tænker de færreste grundigt over det, og kan følgelig kun give en vag, upræcis definition. Men tager man udgangspunkt i det upræcist formulerede eller en antaget definition og forsøger dernæst at

udvikle et komplekst teoretisk netværk kan det kun føre til en intellektuel katastrofe. Den oprindelige manglende præcision og huller i tankegangen vil gennemsyre og skævvride alt hvad man efterfølgende udleder. For at undgå dette må begrebet ejendom først forklares.

Næst efter begrebet *handling*, er *ejendom* den mest basale kategori inden for de sociale videnskaber. Faktisk kan de øvrige begreber i dette kapitel - aggression, kontrakt, kapitalisme og socialisme - alle forstås som afledt af *ejendom*: Aggression som overgreb på ejendom, kontrakt som den ikke-aggressive aftale imellem indehavere af ejendom, socialisme som det institutionaliserede overgreb på ejendom og kapitalisme som den institutionelle anerkendelse af ejendom og kontrakter.

Lad os begynde med at belyse de nødvendige forudsætninger for at begrebet ejendom kan opstå.⁴ For at begrebet ejendom kan opstå må der være knaphed (af ressourcer, bredt forstået). I fraværet af knaphed, hvis alle ressourcer var 'gratis' og kunne benyttes af enhver, til ethvert formål uden at begrænse andres brug af de samme ressourcer, ville der ikke være behov for ejendom. Hvis, for eksempel, takket være en paradisisk overflod af bananer, mit forbrug af bananer i dette øjeblik, ikke på nogen måde begrænser mit fremtidige udbud (mulige forbrug) ej heller

⁴ Se D. Hume, *A Treatise of Human Nature* (red. Selby-Bigge), Oxford, 1968, især 3, 2, p.484; og "Enquiry Concerning the Principles of Morals," i: Hume, *Enquiries* (red. Selby-Bigge), Oxford, 1970; se også L. Robbins, *Political Economy: Past and Present*, London, 1977, især pp. 29-33.

16 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

det nuværende eller fremtidige udbud for nogen anden person, så er tildelingen af ejendomsret, her med hensyn til bananer, overflødig. For at udvikle begrebet ejendom er knaphed på ressourcer nødvendig, således at konflikt om brugen af ressourcerne kan opstå. Ejendomsret gør at man kan undgå sådanne uoverensstemmelser ved at tildele eksklusivt ejerskab til den pågældende ressource. Ejendom er således et normativt begreb; et begreb beregnet på at muliggøre konfliktfrit samkvem ved at kræve gensidigt bindende regler (normer) for omgangen med knappe ressourcer.⁵ Det kræver ikke megen kommentar at indse at der faktisk er knaphed på ressourcer, af enhver slags, overalt og behovet for ejendomsret er således åbenlyst. Selv hvis vi antog at vi levede i Paradisets Have, med en overflodighed af alt, ikke bare til livets opretholdelse, men også til at få stillet enhver lyst, blot ved at række hånden ud, selv da ville begrebet ejendom nødvendigvis opstå. For selv under disse 'ideelle' betingelser ville enhvers *legeme* være en knap ressource, og der ville således være behov for at etablere ejendomsret til denne. Vi tænker ikke normalt på vores krop

⁵ Det bemærkes at begrebet ejendoms normative karakter også gør den tilstrækkelige forudsætning for dets opståen som begreb klart: Udover knaphed, må også deltageres rationalitet eksistere, det vil sige deltagerne må være i stand til at kommunikere, diskutere, argumentere og især må de kunne diskutere normative problemer. Hvis denne evne til diskussion ikke fandtes ville normative begreber ikke være nogen nytte til. Vi forsøger for eksempel ikke at undgå uoverensstemmelse om en given knap ressource ved at diskutere ejendomsret med en elefant, for vi kan ikke diskutere med elefanten og opnå enighed om ejendomsretten. Fremtidig uoverensstemmelse (med elefanten) kan kun undgås ved at betragte det som et *teknisk* (i modsætning til et normativt) problem.

som en knap ressource, men når vi ser på den mest ideelle situation vi kan forestille os, Paradisets Have, bliver det muligt at indse, at ens krop faktisk er *prototypen* på en knap ressource, for hvilken ejendomsret, det vil sige retten til eksklusivt ejerskab, må etableres for at undgå konflikt.

Faktisk vil en person der agerer⁶, sålænge den pågældende har til hensigt at ændre tingenes tilstand fra noget der opfattes som mindre tilfredsstillende til noget bedre, nødvendigvis foretage valg vedrørende brug af kroppen. Netop valget, idet man foretrækker en tilstand frem for en anden, implicerer at ikke alt, ikke alle fornøjelser eller opfyldelse af alle behov, kan opnås samtidigt, men nogle, der opfattes som mindre påtrængende, udsættes eller opgives for at opnå noget der opfattes som mere vigtigt.⁷ Således omfatter valg altid omkostninger; man giver afkald på at opnå et bestemt mål fordi de nødvendige ressourcer er knappe og allerede er i brug eller skal bruges til noget andet,

⁶ Bemærk at en person ikke kan undlade at agere, idet beslutningen om at forblive i den nuværende stilling eller tilstand, i sig selv er en handling. Ageren (*human action*) bliver dermed à priori sandt, altså udsagnet *mennesket handler* kan ikke udfordres erfaringsmæssigt idet den som vil forsøge at falsificere det, i selve akten anvender sin krop til et specifikt formål og dermed agerer.

⁷ Se L. V. Mises, *Human Action*, Chicago, 1966, især del 1; M.N. Rothbard, *Man, Economy and State*, Los Angeles, 1970; L. Robbins, *Nature and Significance of Economic Science*, London, 1935.

18 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

der opfattes som vigtigere end det man giver afkald på.⁸ Selv i Paradisets Have ville jeg ikke *samtidigt* kunne spise et æble, ryge en cigaret, drikke, klatre op i et træ, bygge et hus, lege med min kat, køre en bil og så videre. Jeg ville være nødt til at træffe valg og kunne kun gøre disse ting i rækkefølge. Dette fordi der kun er én krop at gøre disse ting med og få fornøjelsen af aktiviteterne. Jeg har ikke en overflod af kroppe, med hvilke jeg samtidig kunne fornøje mig med alle disse aktiviteter i en samlet lykkerus. Jeg ville også være begrænset af knaphed på en anden ressource: Sålænge den knappe ressource 'kroppen' ikke er uforgængelig og ikke er udstyret med evig sundhed og energi, men snarere er en organisme med begrænset levetid, så er også *tid* en knap ressource. Den tid der bruges på at jagte mål A reducerer tiden til rådighed i jagten på andre mål. Jo længere tid det tager at nå et ønsket mål, desto højere er omkostningerne ved at vente og desto højere må den tilfredsstillelse man forventer at opnå være, for at retfærdiggøre omkostningerne.

Derfor, på grund knaphed på ressourcen *krop* og *tid*, vil der selv i Paradisets Have være behov for regler vedrørende ejendom. Uden regler, og under antagelsen om at der findes mere end én person, at deres handlinger kan overlappe hinanden og at der ikke er en forudbestående enighed og synkronisering af interesser blandt personerne, så vil der opstå konflikt om brugen af ens krop. Jeg kunne for eksempel ønske at bruge min krop til at drikke en kop te, mens en anden person kunne ønske at starte

⁸ Om begrebet omkostninger, se især M. Buchanan, *Cost and Choice*, Chicago, 1969; *L.S.E. Essays on Cost* (red. Buchanan & Thirlby), Indianapolis, 1981.

en kærlighedsaffære med den - hvilket ville forhindre mig i at drikke min te og også reducere den tid jeg har til rådighed til at forfølge andre mål med min krop. For at undgå sådanne mulige konflikter må regler om eksklusivt ejerskab formuleres. Så længe der er *handling*, så længe vil der også være behov for at etablere normer for ejerskab.

For at holde tingene simple og undgå forstyrrende detaljer, lad os da fortsat antage at vi en stund endnu befinder os i Paradisets Have, hvor kun ens krop, det sted man befinder sig og tid er knappe ressourcer. Hvad kan prototypen på en knap ressource, kroppen, lære os om ejendom og dens afledte begreber?

Selv i en verden med blot én type knap ressource kan man i princippet forestille sig alle mulige normer for regulering af ejerskab af knappe ressourcer (for eksempel én regel kunne være at jeg bestemmer hvordan vores kroppe kan benyttes på mandage, du bestemmer hvordan de kan bruges om tirsdagen og så videre); det er dog sikkert at ikke alle regler ville have samme chance for at blive fremsat eller accepteret. Det forekommer derfor bedst at starte analysen med den norm for ejerskab, der mest sandsynligt kunne accepteres af beboerne i Paradisets Have som den 'naturlige holdning' til spørgsmålet om allokering af rettigheder til eksklusivt ejerskab af kroppe. På dette stadium af analysen har vi endnu ikke taget hul på etikken, på normernes moralske retfærdiggørelse. Således - skønt det indrømmes at jeg senere rent faktisk vil argumentere for, at den naturlige holdning er den eneste moralsk forsvarlige, og jeg er også overbevist om at den er naturlig *fordi* den er moralsk forsvarlig - indeholder *naturlig* på dette stadium ingen moralsk konnotation. Det er

20 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

blot tænkt som en socio-psykologisk kategori der sandsynligvis vil vinde mest støtte i den offentlige mening.⁹ Faktisk er naturligheden reflekteret i selve sproget om kroppe; det er næsten umuligt at undgå brug af ejefald. En krop nævnes som regel med henvisning til en specifik persons krop. Min krop, din, hans og så videre (og dette gælder sådan set også om handlinger) og man har som regel ingen problemer overhovedet med at skelne imellem hvad der er mit, dit og så videre. Det er klart at man hermed tildeler ejerskab og skelner imellem retmæssige ejere af knappe ressourcer.

Hvad er så den naturlige holdning vedrørende ejerskab, der implicit ligger i den måde vi taler om kroppe på? Enhver har den eksklusive ret til ejerskab af egen krop inden for dennes overflade. Enhver kan benytte egen krop til de formål som han finder bedst på kort eller lang sigt, eller som stiller ham tilfreds så længe at han ikke interferer med en anden persons ret til kontrol over dennes krop. Dette 'ejerskab' af egen krop medfører retten til at invitere (indvilge) en anden person til at gøre noget med ens krop. Min ret til at gøre med min krop som jeg vil, omfatter retten til at spørge og lade en anden bruge min krop, elske den, undersøge den, indsprøjte medicin eller andre

⁹ Det er værd at nævne her at validiteten af det følgende selvfølgelig på ingen måde afhænger af, om beskrivelsen af den 'naturlige' holdning - som naturlig er korrekt eller ej. Selv hvis man kun ville tilstå den såkaldt naturlige holdning status som et arbitrært udgangspunkt holder analysen. Ordvalget er mindre betydningsfuldt; det der tæller er hvad den naturlige holdning rent faktisk er og hvad den medfører. De efterfølgende analyser beskæftiger sig kun med det problem.

stoffer i den, ændre dens fysiske udseende, og endda slå den, skade, eller ligefrem dræbe den, hvis det er hvad jeg kan lide og indvilger i. Forhold af denne art mellem mennesker er og vil blive kaldet kontraktlig udveksling. De er karakteriseret ved den kendsgerning at enighed om brugen af en knap ressource er opnået, baseret på gensidig respekt og anerkendelse af alle deltagende parterers domæne for eksklusiv kontrol over deres respektive kroppe. Per definition er sådanne kontrakter altid fordelagtige for de deltagende parter *ex ante*, ellers ville udvekslingen ikke finde sted, omend jeg i bagklogskabens lys måske finder at det ikke var til min fordel alligevel, eller jeg bryder mig ikke om mit udseende efter kirurgens indgreb, selvom han præcist udførte den aftalte procedure.

Hvis, på den anden side, en handling finder sted som *ikke* er forudgået af invitation eller accept og som ændrer eller interfererer med personens krop på en måde denne ikke bryder sig om, så er den naturlige holdning til dette, det der betegnes som *aggression*.¹⁰ Det ville være aggression hvis en person søgte at tilfredsstille sine seksuelle eller sadistiske tilbøjeligheder ved at voldtage eller slå en anden persons krop, uden dennes eksplicitte samtykke. Det ville også være aggression hvis en person blev fysisk forhindret i at udføre visse handlinger med sin krop, som en anden person ikke bryder sig om, så som at

¹⁰ Bemærk igen at betegnelsen 'aggression' bruges her uden konnotationer. Først senere i denne afhandling vil jeg vise at aggression som ovenfor defineret faktisk ikke kan forsvares moralsk. Navne er indholdsløse; det eneste der er vigtigt er hvad det vi kalder aggression egentlig er.

22 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

bære lyserøde sokker eller have krøllet hår, eller drikke sig fuld hver dag, eller sove først og så filosofere i stedet for omvendt. Disse handlinger ville ikke i sig selv medføre ændringer i en anden persons fysiske integritet.¹¹ Derfor, per definition, vil den aggressive handling altid og nødvendigvis medføre at en person øger sin tilfredsstillelse på bekostning af et fald i tilfredshed hos en anden person.

Hvad er rationalet bag denne naturlige holdning til ejendom? Den grundlæggende ide bag den naturlige teori om ejendom er tildeling af eksklusivt ejerskab baseret på en objektiv, intersubjektiv verificerbar forbindelse imellem ejeren og det ejede og, *mutatis mutandis*, at erklære alle krav der kun har støtte i subjektiv 'evidens' for aggression. Jeg kan fremføre som støtte til mit ejerskab af min krop, den objektivt verificerbare kendsgerning at jeg var kroppens første indehaver - enhver anden der fremfører krav på kontrol over min krop, har intet

¹¹ I kapitel 7 behandler jeg problemet med moralsk retfærdiggørelse og vender her tilbage til den just anførte skelnen imellem angreb på den fysiske integritet af en anden person overfor et angreb på personens værdisystem; sidstnævnte klassificeres ikke som aggression. Lad det være tilstrækkeligt her at bemærke at det er en slags teknisk nødvendighed for en hvilken som helst teori om ejendom (ikke blot den naturlige holdning beskrevet her) at afgrænsningerne for ejerskab imellem personer beskrives i *fysiske, objektive, intersubjektivt verificerbare* termer. I modsat fald ville det være umuligt for den agerende på forhånd at afgøre om en given handling ville være aggression eller ej, og så ville den sociale funktion af normer for ejerskab (*enhver* sådan norm), nemlig at muliggøre konflikt-fri interaktioner, ikke kunne opfyldes af simple, tekniske grunde.

tilsvarende til at underbygge sit krav. Ingen kan kalde min krop et produkt af hans eller hendes vilje, således som jeg kan; et sådant krav om ret til at kontrollere en knap ressource - min krop - ville være et krav fra en ikke-bruger, en ikke-producerende, og ville udelukkende hvile på en verbal erklæring om at tingene skal være på denne eller anden vis. Naturligvis kunne sådanne verbale krav også henføre til (og vil oftest gøre netop det) visse kendsgerninger ('jeg er større, jeg er smartere, jeg er mere fattig eller jeg er speciel og så videre...') og kunne dermed forsøge at legitimisere kravet. Men sådanne kendsgerninger etablerer ikke (og kan ikke etablere) nogen objektiv forbindelse imellem en given knap ressource og en bestemt person. Enhvers ejerskab af enhver ressource kunne ligeså godt bekræftes eller afvises på sådan en baggrund. Det er krav på ejerskab af denne karakter, grebet ud af luften, med rent verbal forbindelse imellem ejere og det ejede, som den naturlige teori om ejerskab kalder aggressive. Sammenlignet hermed, står mit krav om ejerskab støttet til en naturlig forbindelse; det gør det fordi min krop er skabt, 'fremstillet', og alt skabt (i modsætning til det der er 'givet') har logisk en bestemt forbindelse med en bestemt skaber eller producent - her er min krop 'produceret' af mig. For at foregribe misforståelser: Det at skabe betyder ikke at fremstille noget ud af den blå luft (i sidste ende er også kroppen en naturgiven genstand); det betyder at ændre på en naturlig ting i henhold til en plan, at omorganisere naturen. Det betyder heller ikke at 'omorganisere hver evige eneste lille del' (når alt kommer til alt indeholder min krop også dele som jeg aldrig har 'organiseret'). Det betyder i stedet at omorganisere en genstand indenfor grænser, eller mere præcist at lave afgrænsninger for genstandene. Endelig, betyder at skabe

24 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

eller producere heller ikke at skabelsesprocessen må fortsætte i det uendelige (jeg sover af og til og min krop er ikke et resultat af mine handlinger i dette tilfælde); det betyder simpelthen at genstanden, kroppen, blev skabt i fortiden og kan erkendes som sådan. Det er sådanne krav på ejerskab, afledt fra fortiden, der afgrænser produktive anstrengelser og som kan forbindes til specifikke individer som skabere, der kaldes 'naturlige' eller 'ikke-aggressive'.¹²

Kapitalismens og socialismens ideer turde stå næsten klart på dette tidspunkt. Men før vi endeligt forlader Paradisets Have lad os da se på konsekvenserne af at indføre elementer af ejerskab baseret på aggression, idet det vil hjælpe med at kaste lys, ganske enkelt, på det centrale økonomiske og sociale problem for enhver form for reel socialisme, det vil sige socialisme i en verden karakteriseret ved knaphed, som er genstand for detaljeret analyse i efterfølgende kapitler.

¹² Det er værd at nævne ejerskab med udgangspunkt i skabelse eller produktion finder sin naturlige begrænsning alene når det skabte også er en agerende/producent, som tilfældet er med børn. Ifølge den naturlige teori om ejerskab er et barn, når det er født, ligeså meget ejer af egen krop som enhver anden person. Følgelig kan barnet ikke bare forvente ikke at blive udsat for aggression, men som ejer af sin krop har barnet ret til at forlade sine forældre, når det fysisk er i stand dertil og kan sige 'nej' til deres eventuelle forsøg på indfange det igen. Forældre har kun særlige rettigheder i forhold til barnet - på baggrund af deres enestående status som barnets ophav (skaber) - i det omfang de (og ingen anden) retmæssigt kan erklære sig barnets værge og så længe barnet ikke er i stand til at forlade dem og sige 'nej'.

Selv i landet der flyder med mælk og honning ville folk kunne vælge forskellig livstil, have forskellige mål, have forskellige standarder for hvilken type personlighed de ønsker at udvikle og hvilke bedrifter de vil stræbe efter at udføre. Ganske vist ville der ikke være behov for at arbejde for at tjene til dagen og vejen, eftersom der ville være en overflod af alt. Men, for at sætte sagen på spidsen, man ville stadig kunne beslutte at blive en drukkenbolt eller en filosof, med andre ord, man kunne vælge at bruge sin krop til noget mere eller mindre umiddelbart tilfredsstillende set fra den agerendes synspunkt, eller man kunne vælge at bruge den til noget som først ville bære frugt i en mere eller mindre fjern fremtid. Denne slags beslutninger kunne kaldes 'forbrugsbeslutninger'. På den anden side, beslutninger om brug af kroppen til aktiviteter der først giver 'gevinst' senere, i form af en forventet belønning eller tilfredsstillelse i en mere eller mindre fjern fremtid, kræver at den agerende overkommer ulempen ved at vente (tid er en knap ressource!), kunne kaldes 'investeringsbeslutninger'; beslutninger om investere i 'human kapital', den kapital der repræsenteres af ens fysiske krop.¹³ Antag nu at vi introducerer ejerskab baseret

¹³ Om ulempen ved arbejde og ventetid, se teorien om tids-præference som fremstillet af L. v. Mises, *Human Action*, Chicago, 1966, kapitel 5, 18, 21; og *Socialism*, Indianapolis, 1981, kapitel 8; M. N. Rothbard, *Man, Economy and State*, Los Angeles, 1970, kapitel 6, 9; E. v. Böhm-Bawerk, *Kapital und Kapitalzins. Positive Theory des Kapitals*, Meisenheim, 1967; F. Fletter, *Capital, Interest and Rent*, Kansas City, 1976.

En kritisk bedømmelse af termen 'human kapital', ikke mindst den absurde behandling af dette begreb blandt nogle Chicago-økonomer (f.eks. G. Becker, *Human Capital*, New York, 1975), se A. Rubner, *The Three Sacred Cows of Economics*, New York, 1970.

26 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

på aggression. Hvor før enhver havde eksklusivt ejerskab til egen krop og selv kunne afgøre om han ville være fordrunken eller filosof, så etableres der nu et system hvor en persons ret til selvbestemmelse er begrænset eller helt udelukket og i stedet delvist eller helt uddelegeret til en anden person, der ikke har nogen naturlig forbindelse som den pågældende krops skaber. Hvad ville konsekvensen være? Afskaffelsen af privat ejerskab til egen krop kan have vidtrækkende effekter. De ikke-producerende kan have ret til at bestemme over enhver brug af 'min' krop til enhver tid, eller deres ret dertil kan være begrænset til visse tidsrum eller domæner og disse begrænsninger kan også være fleksible (med de ikke-producerendes ret til at ændre betingelserne efter forgodtbefindende) eller de kan være fastlagt en gang for alle, så effekterne kan naturligvis være mere eller mindre drastiske! Men ligegyldigt hvilken grad socialiseringen af ejerskab antager, vil der altid og nødvendigvis opstå to effekter. Den første, den økonomiske i ordets snævre betydning, er en reduktion af investering i human kapital som defineret ovenfor. Den naturlige ejer af en krop, kan ikke undgå at træffe beslutninger vedrørende kroppen, sålænge han beslutter sig for at forblive i live og ikke begår selvmord, selvom hans ejerskab er begrænset. Men eftersom han ikke længere uhindret af andre kan beslutte hvad han vil gøre med sin krop, er dens værdi nu lavere, den eftertragtede tilfredsstillelse, den 'psykiske indkomst' så at sige, som han kan få via sin krop er nu mindre fordi hans muligheder er blevet begrænsede. Men således, eftersom enhver handling nødvendigvis medfører omkostninger (som ovenfor forklaret), og med en given tilbøjelighed til påtage sig omkostninger i bytte for forventet belønning eller profit, så står den naturlige ejer nu

overfor en situation hvor omkostningerne må nedbringes for at bringe dem i overensstemmelse med reducerede forventede gevinst. I Paradisets Have er der kun en måde tilbage at opnå dette på, nemlig ved at afkorte ventetiden, ved at reducere ulempen ved ventetid og vælge en handling der lover hurtigere gevinst. Altså medfører introduktion af ejerskab baseret på aggression en tendens til reduktion af investeringsbeslutninger og fremmer forbrugsbeslutninger. Lidt drastisk udtrykt gør det filosoffer til drukkenbolte. Denne tendens er permanent og mere udtalt når truslen om intervention overfor det naturlige ejerskab er permanent, og tendensen er mindre udtalt hvis truslen er begrænset i tid eller til visse domæner. Under alle omstændigheder er graden af investering i human kapital mindre end den ville have været hvis det eksklusive ejerskab til egen krop var forblevet urørt og absolut.

Den anden effekt kunne man kalde den sociale effekt. Indførsel af ejerskab baseret på aggression medfører en ændring i den sociale struktur, en ændring i sammensætningen af samfundet med hensyn til personlighed og karakter. At give afkald på ejerskab baseret på den naturlige holdning giver åbenlyst anledning til en omfordeling af indkomst. Den psykiske gevinst for personer der betragter sig som 'selvejende', i takt med at dette kommer til udtryk i måden de benytter deres krop på, og opnår tilfredsstillelse derved, reduceres for at andre kan opnå en tilfredsstillelse ved at forgribe sig på andres krop. Det er nu relativt mere vanskeligt og forbundet med højere omkostninger at opnå tilfredsstillelse ved brug af egen krop uden at forgribe sig på andres og relativt mindre vanskeligt og forbundet med færre omkostninger at udnytte andres krop til egne formål.

28 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

Dette i sig selv medfører ikke sociale forandringer, men med en enkelt empirisk antagelse gør det. Antagelsen om at trangen til at få tilfredsstillet nogle behov på bekostning af andre ved at bruge andres krop som redskab, findes som et menneskeligt træk; ikke nødvendigvis hos alle eller i lige høj grad hos alle, men da det eksisterer hos nogle, i nogen grad til forskellig tid, og det er muligt at fremme eller undertrykke trangen i forskellige institutionelle sammenhænge, har umiddelbare konsekvenser. Denne antagelse er klart opfyldt. Følgelig vil omfordelingen af chancen for at skaffe sig indkomst resultere i, at flere vil benytte sig af aggression eller blive mere aggressive for at skaffe sig tilfredsstillelse, med andre ord der vil ske et skift fra mindre til mere aggressiv adfærd og langsomt flyttes folks personlighed. Denne forandring i folks moral, i samfundets moralske struktur fører dernæst til at der i mindre grad investeres i den humane kapital.

Kort sagt, med disse to effekter har vi udpeget de mest grundlæggende årsager til socialismens økonomiske utilstrækkelighed som et system til at arrangere ejerskab. Disse årsager dukker op igen og igen i de følgende analyser af socialistisk politik. Der refterer nu blot at forklare den naturlige teori om ejerskab, i en verden karakteriseret ved generel knaphed på ressourcer, for dette er udgangspunktet for alle former af reel socialisme.

På trods af de åbenlyse forskelle på kroppen og andre knappe ressourcer, så kan alle ovenstående betragtninger tvangfrit anvendes. I modsætning til kroppe, der aldrig er ejerløse men altid har en naturlig ejer, så kan andre knappe ressourcer være

uden ejer. Det er i de i de tilfælde hvor de i deres naturlige tilstand ikke udnyttes af nogen. De bliver først til nogens ejendom når de betragtes som en knap ressource, det vil sige at der skal være objektive begrænsninger for ressourcen og den skal benyttes til et specifikt formål. Dette at anskaffe sig en tidligere ejerløs ressource kaldes første ibrugtagning ('original appropriation').¹⁴ Når først en ressource er taget i brug bliver det aggression hvis nogen, uden ejerens tilladelse, ændrer dens fysiske karakteristika eller begrænser ejerens udnyttelse af ressourcen, sålænge denne udnyttelse ikke påvirker de fysiske karakteristika af andres ejendom - ganske som tilfældet med kroppen. Alene i forbindelse med kontraktlige forhold, altså når den naturlige ejer af en knap ressource eksplicit indvilger, er det muligt for en anden at benytte og forandre allerede erhvervede (ikke ejerløse) genstande. Alene hvis den oprindelige eller tidligere ejer med vilje overgiver sit ejerskab til en anden, enten i bytte for noget eller som en gave, kan denne anden person blive den nye ejer af genstanden. Dette gælder *ikke* for kroppe, som af de samme grunde aldrig er uden ejer, og aldrig kan opgives af den oprindelige ejer, men kun 'udlånes' sålænge ejeren indvilger heri. Alle andre knappe ressourcer kan 'frigives' og ejeren give afkald på ejerskab en gang for alle.¹⁵

¹⁴ Se J. Locke, *Two Treatises of Government* (red. Laslett), Cambridge, 1960, især 2, om teorien vedrørende første ibrugtagning

¹⁵ Om den naturlige skelnen mellem en persons krop og alle andre knappe ressourcer, ejerskab der ikke kan eller kan afstås, se W. Ejers, 'Toward a Reformation of a Law of Contracts', in: *Journal of Libertarian Studies*, 1977

30 Ejendom, kontrakt, aggression, kapitalisme, socialisme

Et socialt system baseret på denne naturlige holdning til tildeling af ejerskab er, og vil herefter blive benævnt, *rent kapitalistisk*. Eftersom disse ideer kan genfindes som dominerende i privat (civil) lov, altså i normerne der regulerer forhold imellem private personer, kan man også kalde det for et rent, privat lovsystem.¹⁶ Dette system er baseret på ideen om, at for at være ikke-aggressivt, må krav på ejerskab støttes af 'objektive' beviser på første ibrugtagning, på forudgående ejerskab eller på et gensidigt fordelagtigt kontraktligt forhold. Dette forhold kan enten være åbenlyst samarbejde mellem indehavere af ejendom eller den åbenlyse overførsel af ejerskab fra en person til en anden. Hvis dette system ændres og man i stedet effektuerer en politik der, uanset graden heraf, tildeler ret til eksklusiv kontrol over knappe ressourcer, til personer eller grupper der hverken kan pege på forudeksisterende brug af de pågældende ressourcer, eller på et kontraktligt forhold med en tidligere ejer, så vil vi kalde dette for (delvis) *socialisme*.

I de næste fire kapitler behandles forskellige måder hvorpå afvigelser fra det rent kapitalistiske system, forskellige måder at omfordele ejerskab fra den naturlige ejer (altså fra folk der har taget en bestemt ressource i brug til et bestemt formål og som har en naturlig forbindelse til ressourcen, til folk der ikke har en sådan forbindelse, men blot har udtalt et krav på ressourcen)

¹⁶ Sammenlægning af offentlig og privat lov har i nogen grad skæmmet og kompromitteret sidstnævnte overalt. Ikke desto mindre er det ikke svært at identificere eksisterende privat lov og genfinde hvad vi her benævner den naturlige holdning, som de centrale elementer - et faktum der igen understreger 'naturligheden' af denne teori om ejerskab. Se også kapitel 8,

fører til mindre investering og mere forbrug og ydermere forårsager en ændring i befolkningens sammensætning ved at favorisere ikke-produktive fremfor produktive personer.